

Alkuperäisartikkeli

Ajatuspajat talouspoliittisina vallankäyttäjinä eurokriisissä: uusliberalismia aiempaan tapaan?

Laura Nordström, valtiotieteiden maisteri, tohtorikoulutettava, valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Abstrakti

Ajatuspajojen valtapotentiaali perustuu tiedon tuottamiseen. Tätä valtapotentiaalia käyttämällä osa niistä on ollut avainasemassa uusliberalismin levittämisessä 1970-luvulta alkaen. Tämä artikkeli tarkastelee, pyrkivätkö ajatuspajat edelleen uusliberalismin levittämiseen analysoimalla Brysselin vaikutusvaltaisimpien talouspolitiikasta kirjoittavien ajatuspajojen, Chatham Housen, Center for European Policy Studiesin ja Bruegelin, näkemyksiä finanssi- ja eurokriisin ratkaisuista. Nämä kriisit olisivat olleet mahdollisuus kyseenalaistaa uusliberalismin paradigma. Ajatuspajojen määritelmän ja vallan käsittelyn jälkeen artikkeli analysoi diskurssianalyysin avulla vuosien 2008 ja 2012 ajatuspajojen tekstien uusliberalismin kiinnekohtia, jotka osoittavat, että ajatuspajat eivät haastaneet vaan uusinsivat uusliberalismia – mutta eivät yksioikoisesti. Ajatuspajojen ristiriita suhteessa teoriaan on talouden valvonnan, koordinaation ja sääntelyn korostamisessa. Ajatuspajat kuitenkin pitävät uusliberalismin ydinasioista kiinni, ja aiemminkin uusliberalismin täytäntöönpano on kasvattanut valtiovaltaa. Vaikka ajatuspajat ovat olettamuksia kriittisempiä, osallistuvat ne uusliberalismin lujittamiseen, esimerkiksi tavoittelemalla sääntelyn lisäämistä uskonstitutionalismisin keinoin. Artikkelin osoittaa, että Brysselin vaikutusvaltaimmat ajatuspajat pyrkivät edelleen levittämään uusliberalistisia, ainakin ordoliberalismin sopivia, oppeja.

Avainsanat: uusliberalismi, ajatushautomot, ajatuspajat, valta, euro, EU-politiikka

<https://doi.org/10.51810/pt.99430>

Johdanto

Onko tieto valtaa? Finanssi- ja eurokriisi paljastivat aiemman politiikan valuvia. Kriisit olisivat olleet mahdollisuus kyseenalaistaa Euroopan unionin (EU) talouspolitiikan uusliberalismin paradigma ja muokata siihen pohjautunutta politiikkaa. Näin ei kuitenkaan käynyt (Baker ja Underhill 2015, 386). Tässä artikkelissa tutkin Brysselin EU-talouspolitiikan vaikutusvaltaisimpien ajatus-pajojen roolia edellä mainitussa politiikan muuttumattomuudessa, koska osa ajatuspajoista on vallankäyttäjinä aiemmin ollut avainroolissa uusliberalismin levittämisessä 1970-luvulta alkaen.¹ Ajatuspajojen ja päätöksenteon suhdetta kannattaa tutkia, koska ajatuspajoilla on aiempaa enemmän valtaa neuvonantamisessa tai ainakin näkyvyyttä poliittisina toimijoina. Ne pyrkivät vaikuttamaan politiikkaan tuottamalla kommentteja, järjestämällä seminaareja, esiintymällä tilaisuuksissa asiantuntijoina ja pitämällä tiivistä kontaktia päättäjiin. (Abelson 2009, 187; Troy 2012, 76.) Esitän, että ajatuspajoilla on potentiaalista vaikutusvaltaa oikea-aikaisen ja käytettävän tiedon tuottajina.

Analyysini keskeiset käsitteet ovat *valta* ja *uusliberalismi*. Todellisuus tai talousjärjestys eivät ole vallasta irrallaan olevia muuttumattomia asioita, vaan niitä tuotetaan tiedon avulla tietoisesti ja tiedostamattomasti. Hegemoniseen valta-asemaan ei nousta ilman tiedon ja todellisuuskuvan tuottamista. Valtaa on normaaliksi tekeminen. Uusliberalismi on kiistelty ja monimutkainen käsite (Ban 2016), jota lähestyn tietoisena poliittisena projektina nojaten David Harveyn (2005/2008) määrittelyyn. Koska monet, kuten tutkijat, ovat nähneet uusliberalismin olevan hegemoninen oppi (Harvey 2007/2008), on tärkeää tietää, miten se on noussut asemaansa ja miten sitä uusinnetaan. Uusliberalismi on vahvistunut Euroopassa 1980-luvulta alkaen (Schmidt ja Thatcher 2013, xv) ja Euroopan talous- ja rahaliitto on nähty uusliberaaliksi projektiksi (Patomäki 2012, 8; Streeck 2015, 13). Tätä ilmentävät esimerkiksi Euroopan keskuspankin (EKP) itsenäisyys poliittisesta ohjauksesta ja sen keskittyminen inflaation torjumiseen (Blyth 2013, 158).

Tarkemmin tutkin, jatkuiko ajatushautomojen valtapotentiaalın käyttäminen uusliberalismin oppien levittämisellä eurokriisissä vai haastoivatko ajatuspajat sen. Varsinainen tutkimuskysymykseni on: käyttävätkö Brysselin talouspolitiikan vaikutusvaltaisimmat ajatuspajat The Royal Institute of

International Affairs eli Chatham House, Center for European Policy Studies (CEPS) ja Bruegel tiedontuotantoon perustuvaa valtaansa uusliberalistisen ajattelun levittämiseen ja uusliberalismin paradigman säilyttämiseen kirjoituksissaan Euroopan taloudesta finanssi- ja eurokriisin vuosina 2008 ja 2012? Jos näin on, millaista uusliberalismia ne pyrkivät uusintamaan? Poliittisissa keskusteluissa vuonna 2008 pohdittiin EU:n reagoimista finanssikriisiin, ja vuonna 2012 niissä käsiteltiin muun muassa jo päätettyä EU-ohjausjaksoa ja sixpack-lainsäädäntöä sekä vielä neuvottelun alaista finanssipoliittista sopimusta, mitkä tiukensivat vakaus- ja kasvusopimusta, ja Euroopan vakausmekanismia (EVM) ja pankkiunionia, jotka turvaavat unionin rahoitusvakautta. Nämä päätökset taivuttivat jäsenmaita noudattamaan olemassa olevaa uusliberaalia politiikkaa.

Metodina käytän uusliberalismin avainkäsitteiden diskurssianalyysia. Mikäli avainkäsitteet edustavat uusliberalismia, on oleellista tutkia, millaista uusliberalismia ajatuspajat tarkemmin tuottavat ja uusintavat diskursiivisilla käytännöillä ja tekniikoilla. Tämä uusliberalismin muoto ”totuutena” voi vaikuttaa poliittiseen keskusteluun, mielipiteisiin ja päätöksiin. Jamie Peck ja Adam Tickell (2006, 30–31) ovat tuoneet esille, että uusliberalismi etenee sekä aiempia institutionaalisia ja sosiaalisia muotoja tuhoten (*roll-back*) että näitä muotoja omiin tarkoituksiinsa uudelleen muokaten (*roll-out*). Osoitan, että ajatuspajat eivät haastaneet vaan uusinsivat uusliberalismia, tosin kriittisesti. Ohjelmallisesta uusliberalismista poiketen ne korostivat talouden valvontaa ja sääntelyä. Asettamalla budjettikuria edistävän sääntelyn kansanvallan ulottamattomiin EKP:n ja Euroopan komission käsiin ajatuspajat kuitenkin vahvistavat uusliberalismia (*roll-out*). Vaikka eurooppalaiset ajatuspajat vaikuttavat Brysselissä vahvasti, niitä on tutkittu vähemmän kuin amerikkalaisia. Eurokriisin aikana tässä artikkelissa tutkimiani ajatuspajoja kuunneltiin ainakin jossain määrin (Boucher ja Royo 2012, 21), ja CEPSin ja Bruegelin resurssit sekä tiedontuotanto tällöin myös kasvoivat (Coman 2018, 13). Koska tarkastelen vaikutusvaltaisimpien ajatuspajojen toimintaa, voin olettaa, että niiden tuottama tieto vaikuttaa päätöksentekijöihin ja tehtyyn politiikkaan, vaikka tämä toteutunut vaikutusvalta ei ole varsinainen analyysini kohde.

Seuraavaksi tarkastelen ajatuspajojen määritelmää ja sitä, miten ne käyttävät vaikutusvaltaansa. Tämän jälkeen käsittelen ajatuspajoja nimenomaan

uusliberalismin levittäjinä ennen tutkimukseni aineiston, aineistoanalyysin metodin ja tuloksien läpikäyntiä. Lopuksi esittelen johtopäätökseni.

Ajatuspajojen määritelmä

Maailmassa toimii 11 175 ajatuspajaa, joista yli neljäsosa on Euroopassa ja lähes saman verran Yhdysvalloissa (McGann 2020, 15, 30). Ajatuspaja on pysyvä ja suhteellisen itsenäinen instituutio, joka tuottaa tutkimusta, analyysia ja neuvoja päätöksentekijöille ja kansalaisille (McGann ja Sabatini 2011, 14, 17). Ajatuspajoja on syntynyt erilaisiin tiedontarpeisiin neljässä aallossa sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa 1800-luvun lopulta lähtien. Eniten ajatuspajoja perustettiin vuoden 1970 ja erityisesti vuoden 1980 jälkeen. Niitä perustettiin kiihtyvällä tahdilla 1990-luvun alussa, mutta 2000-luvulla kasvu hidastui. (McGann ja Sabatini 2011, 5, 41.) Ajatuspajojen määrän kasvu on johtunut esimerkiksi tiedon vallankumouksesta, demokratisaatiosta, valtiollan monopolin murenemisestä, maailman monimutkaistumisesta, valtionrajat ylittävistä ongelmista ja tarpeesta itsenäiselle ja nopealle tutkimustiedolle (emt., 42; Mahmood 2008, 530). Rahoituksen väheneminen, kilpailu ja demokratioiden mureneminen taas hidastavat ajatuspajojen perustamista (McGann 2019, 16).

Ajatuspajoja on tutkittu paljon Pohjois-Amerikassa, jossa niillä on vakiintunut ja vaikutusvaltainen asema (Boucher ja Royo 2012, 47). Iso-Britanniaa lukuun ottamatta muualla ajatuspajatutkimusta on tehty vähemmän (Turunen 2005, 11), kuten Brysselin kontekstissa (Perez 2014, 324; Bajenova 2019, 61) ja Suomessa. Ajatuspajan määritelmästä ei ole yhtä konsensusta (Stone 2013, 64). Yksi syy tähän on se, että ajatuspajat ovat hyvin erilaisia (Stone 2000, 154). Ne nähdään tutkimuksessakin erilaisina toimijoina: osa tutkijoista näkee ajatuspajojen palvelevan eliitin intressejä (Jackson 2012, 44–45; Medvetz 2013, 51), kun pluralistit taas näkevät ne vain yhtenä organisaatiotyypinä, joka haluaa vaikuttaa politiikkaan osana laajempaa poliittista yhteisöä (Abelson 2002, 13). Joillekin ajatuspajat edustavat kansalaisyhteiskunnan osallistumisen tarvetta (McGann ja Sabatini 2011, 13, 45), mikä on tosin kapea käsitys kansalaisyhteiskunnasta. Kaikilla lähtökohdilla on jotain annettavaa ajatuspajojen määritelmään, joten niitä kannattaa yhdistellä. En lähesty ajatuspajoja

neutraalina osana demokratiaa vaan valtaa käyttävinä ja intressejä ajavina toimijoina.

Monen nykyisen ajatuspajatutkijan tapaan (Bajenova 2019, 62) näen, että ajatuspajoja käsittelevän tutkimuksen on siirryttävä kategorisoinnista eteenpäin ja alettava erityisesti tutkia ajatuspajoja samanlaisilla resursseilla mutta erilaisilla identiteeteillä toimivina verkoston osina (Plehwe 2014, 111). Yhdellä ajatuspajalla voi olla eri funktioita. Itse keskityn toiminnan tutkimiseen. Käytän tässä artikkelissa Ekholmin ja Forsbergin (2001, 87) määritelmää ajatuspajoista:

[Ajatuspajat] eivät ole oppilaitoksia eivätkä päätöksentekoolimiä vaan sijoittuvat informaation tuottamisessa ja analysoinnissa yhteiskunnallisen päätöksenteon ja akateemisen tutkimuksen välimaastoon. Perinteisestä akateemisesta tutkimuksesta niiden ajattelu eroaa yhtäältä soveltavan (policy-oriented) näkökulman ja toisaalta analyysien ulostulon nopeuden suhteen. Etujärjestöistä ja lobbausorganisaatioista ne eroavat siinä, että niiden tarkoituksena ei ole erityisintressien ajaminen. Konsulttiyrityksistä ajatuspajat puolestaan eroavat siinä, että ne eivät tavoittele voittoa [– –].

Lisään tähän määritelmään organisaation pysyvyyden eli muun muassa vakituisten tutkijoiden työllistämisen sekä taustatiedon ja näkökulmien lisäksi nimenomaan toteutettavaksi toivottujen poliittisten suositusten tuottamisen ja levittämisen. Keskityn ajatuspajoihin ”yliopistoja keveämpinä” tiedon (ja suositusten) tuottajina: ne toimivat siltana akateemisen ja poliittisen maailman sekä kansalaisten välillä (vrt. Haass 2002, 5; McGann ja Sabatini 2011; James 1993, 494). Ne eivät ole yliopistojen liepeillä vaan haluavat erillisinä toimijoina vaikuttaa tutkimustiedolla politiikkaan. Suomalaisia ajatuspajoja ovat muun muassa Elinkeinoelämän valtuuskunta, Libera, Demos Helsinki, Magma ja puolueille läheiset toimijat, kuten Kalevi Sorsa -säätiö ja e2 Tutkimus (kts. tarkemmin Lounasmeri 2020). Hyvin laajalla määritelmällä (mm. McGann 2019) myös Sitra, Ulkopoliittinen instituutti sekä eri tutkimuslaitokset, kuten Etna ja Palkansaajien tutkimuslaitos, voidaan laskea ajatuspajoiksi tai niiden kaltaisiksi toimijoiksi.

Määritelmällisesti ajatuspaja ei ole tietyn ryhmän asianajaja, mutta sillä voi olla aatteellinen tausta (Abelson 2002, 9–12). Ajatuspajoja on vaikea erottaa muista toimijoista, kuten tutkimuslaitoksista ja etujärjestöistä: suurin osa ajatuspajoista tasapainoileekin tutkimuksen itsenäisyyden ja vahvojen sidonnaisuuksien välillä (Mahmood 2008, 547; McGann ja Sabatini 2011, 21; Medvetz 2013, 48). Suhde sitoutumattomuuteen on tutkimuskirjallisuudessaakin ristiriitainen. Eroa saattaa selittää se, että Yhdysvalloissa ajatuspajojen rahoitus on usein yksityistä, kun taas Euroopassa rahoitus on julkista, mikä ei takaa kuitenkaan puolueettomuutta (Thunert 2003, 32, 34; Turunen 2005, 20). Thomas Medvetz (2013, 48–49) kritisoi ajatuspajojen itsenäisyyttä korostavaa tutkimusta toteamalla ajatuspajojen olevan hyvin riippuvaisia muista toimijoista, kuten poliitikoista tai mediasta. Riippuvuus rahoittajista haittaa itsenäisyyttä (McGann ja Sabatini 2011, 63; Troy 2012, 88). Vaikka Yhdysvalloissa sitoutumattomuus merkitsee riippumattomuutta valtion rahasta (vrt. Lindquist 1997), vain rahoituslähteiden runsauden voi nähdä takaavan itsenäisyyden (Thunert 2003, 34). Ajatuspajojen suhdetta rahoittajiin on tutkittu vähän (McLevey 2014, 54). Painotan eroa lobbauksjärjestöstä, mutta vaikka määritelmällisesti ajatuspaja pyrkii olemaan itsenäinen, se ei ole sitä usein käytännössä (vrt. Stone 2000, 3–5).

Ajatuspajojen valta

Ajatuspajojen vaikuttamisesta julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon tarvitaan lisää empiiristä tutkimusta (Abelson 2009, 17–18; Béland 2000, 252; Pautz 2010, 183), ja tähän tutkimuksen tarpeeseen tämä artikkeli pyrkii vastaamaan. Ajatuspajojen kontekstin vaikutusta on käsitelty (Abelson 2009, 18–19, 83; Béland 2000, 254; Parmar 2004, 7), mutta vaikutusvaltaan voivat vaikuttaa enemmän ajatuspajan resurssit ja vallanpitäjien mieltymykset (Abelson 2009, 18–19, 177). Toisaalta on helpompi mitata resursseja kuin ajatuspajojen tuotoksia tai vaikutusvaltaa (Weidenbaum 2010, 135–136). Näen, että tulevaisuudessa vaikutusvallan mittaamiseksi on tarkasteltava, miten ajatuspaja on vaikuttanut tiettyyn prosessiin käytännössä (vrt. Abelson 2009, 18–19, 67–68). On esimerkiksi haastateltava päätöksentekijöitä tiedon todellisesta käytöstä.

Ajatuspajojen vaikutusvalta kiteytyy James McGannin (2014, 15–16) neljään indikaattoriin: resurssit (rahoitus, pääsy eliitin luo ja tutkimuksen taso), käyttö

(levitetyt tekstit, viittaukset ja esiintymiset), tuotokset (tekstien, tilaisuuksien ja esiintymisten määrä ja laatu) ja vaikutus (muiden omaksumat suositukset, neuvonantajarooli ja tavanomaisen tiedon haastaminen). Vaikutuskeinot nojaavat esimerkiksi kampanjoihin, tutkimuksiin, kursseihin, seminaareihin, tapaamisiin, luentoihin, työryhmiin, medianäkyvyyteen ja -esiintymisiin, sähköisiin julkaisuihin, painotuotteisiin, kuten journaaleihin, sekä yhteydenpitoon päättäjien ja korkeisiin asemiin nousseiden entisten työntekijöiden kanssa (mm. Abelson 2009, 89–91; Béland 2000, 260; Mahmood 2008, 544–545).

Jotta ajatuspajat pystyvät vaikuttamaan, niiden on tuotettava päätöksentekijöille virkamieskoneistoa paremmin uutta, ajankohtaista, luovaa, eri lähteet ja toimijat yhteen tuovaa, helposti saatavilla olevaa sekä käytettävää tietoa ja ratkaisuja. Vaikutusvaltaa lisää koko polun hallitseminen tiedon tuottamisesta sen levittämiseen. Ajatuspajat vaikuttavat varsinkin päätöksenteon alkuvaiheessa, ongelman määrittelyssä ja agendan muodostamisessa. (Mahmood 2008, 551; McGann ja Sabatini 2011, 2, 47.) Vaikutusvalta perustuu siis ensinnäkin usein johdon, työntekijöiden ja verkostojen laatuun, (akateemiseen) maineeseen sekä vaihtoehtoiseen, innovatiiviseen ja perinteet haastavaan analyysiin ja sen hyötyihin. Toiseksi vaikutusvalta nojaa julkaisujen, tilaisuuksien, medianäkyvyyden sekä internetlänäolon määrään ja laatuun. Kolmanneksi vaikutusvalta pohjautuu yhteyksiin päätöksentekijöihin ja oleellisiin tahoihin, kykyyn täyttää rahoittajien vaatimukset ja luoda verkostoja sekä soluttautua niihin. (McGann 2014, 12–14.) Oleellisinta on tarkastella, käyttävätkö päätöksentekijät suosituksia ja tuottavatko suositukset suoraan päätöksiä. Tämä riippuu myös siitä, miellyttävätkö ehdotukset päätöksentekijöitä. ”Itsenäisiä” ajatuspajoja käytetään päätösten legitimointiin (Bajenova 2019, 74).

Ajatuspajat ovat muovanneet erityisesti yhdysvaltalaista politiikkaa, varsinkin ulkopoliittikkaa (Mahmood 2008, 530; Troy 2012, 76; Weidenbaum 2010, 134). Abelsonin (1995) mukaan ajatuspajat käyttävät vaikutusvaltaa myös Kanadassa, Australiassa, Iso-Britanniassa, Saksassa ja Ranskassa. Tosin ajatuspajojen vallan on todettu olevan kuviteltua pienempää (Abelson 2009, 175; Cahill 2013, 78). Ideoiden tuottajien kilpailu on kovaa (McGann ja Sabatini 2011, 65). Esimerkki vallankäytöstä on CEPSin vaikutus Delorsin raporttiin talous- ja rahaunionista (Sherrington 2000, 182). Eurooppalaisiin kysymyksiin ja ratkaisuihin keskittyneet ajatuspajat yleistyivät 1980-luvulla

(Sherrington 2000, 173). Syitä tähän olivat unionin toimivallan laajeneminen ja kansallisten hallitusten sekä EU:n oman tiedontuotannon resurssien rajallisuus (Ekholm ja Forsberg 2001, 91–92). Eurooppalaisten ajatuspajojen vaikutusvalta on yhdysvaltalaisia pienempi. Tämä johtuu niiden pienemmästä julkiseen rahoitukseen filantropian sijaan nojaavasta budjetista, vähemmästä näkyvyydestä ja avoimuudesta rahoituksen suhteen, vahvemmassa akateemisesta ja kansallisesta otteesta, läheisestä suhteesta puolueisiin ja keskittymisestä pidemmän aikavälin tutkimusaiheisiin (Lahrant ja Boucher 2005). Eurooppalaisia vaikutusvaltaisia ajatuspajoja ovat muun muassa CEPS, Bruegel, Chatham House, International Crisis Group ja International Institute for Strategic Studies². EU:ssa ajatuspajojen valta johtuu muun muassa järjestelmän avoimuudesta, osallistavuudesta, Euroopan komission pienestä koosta sekä mahdollisuudesta verkostoitua ja kerätä toimijoita yhteen (Sherrington 2000, 175; Perez 2014, 323, 327). Valta on kuitenkin rajallista, koska ajatuspajat eivät esimerkiksi edusta kuultavia sidosryhmiä. Ajatuspajat vaikuttavat kuitenkin agendan muodostumiseen ja keskipitkän aikavälin ideoihin. (Emt., 326, 328; Ullrich 2004, 68.)

Tutkimusotteeni muistuttaa enemmän ajatuspajojen valta-analyysia kuin kuvailevaa ja vertailevaa ajatuspajatutkimusta. Luvussa aiemmin mainittu valtatutkimus korostaa suoraa ja agendavaltaa, mutta keskityn itse ideoiden tuottamiseen toimintana kattavamman kehämäisen valtamääritelmän kautta. Yhtäältä jokin rakenne, kuten tieto, ideat tai uusliberalismi, käyttää valtaa normien kautta niin tuottamalla kuin rajoittamalla toimijoita ja heidän mahdollisuuksiaan kaikessa toiminnassa eli rajoittamalla toimijoiden identiteettejä, intressejä, kykyä toimia, normeja, arvoja ja agendaa. Toisaalta toimijat, kuten ajatuspajat, osaltaan sekä tuottavat eli tekevät mahdolliseksi että rajoittavat valikoivalla uusintamisella samalla tavalla rakennetta. Määritelmäni pohjautuu synteessille Steven Lukesin (2005) ja Michel Foucault'n (mm. 1976/1998) vallan muodoista, painottaen tuottavaa valtaa (mm. emt; Barnett ja Duvall 2005) sekä Stefano Guzzinin (1993) rakenteen ja toimijoiden suhdetta. Ajatuspajoilla on mahdollisuus tiedon tuottamisen kautta käyttää valtaa. Ensinnäkin ne rajaavat mahdollisuuksia, tuottavat normeja ja epäpolitisovat totuusväittämiä. Tämä tapahtuu, kun ne vaikuttavat rakenteeseen uusintamalla tietoa ja ideoita tuottaen eli mahdollistaen ja rajaten eli valikoiden. Täten ne vaikuttavat kykyjen, arvojen, agendan, intressien, normien ja identiteetin muodostumiseen. Tarkastelen juuri tätä ideoiden (vrt. Blyth

2002) potentiaalista valtaa mutta painotan merkityksenannon ja diskurssin kautta toiminnan oleellisuutta talousteorioiden vaikutusvallalle. Onnistunutta vaikutusvaltaa havainnollistavat sekä ajatuspajojen suositusten pohjalta tehtävät päätökset että totuuden tuottaminen ja rajoittaminen pelkästään keskusteluun osallistumalla. Seuraavaksi käsittelen, miten tätä valtapotentiaalia on käytetty uusliberalismin levittämiseen.

Ajatuspajat uusliberalismin levittäjinä ennen eurokriisiä

Jotta voidaan tarkastella ajatuspajojen roolia uusliberalismin levittämisessä, on määriteltävä uusliberalismi, joka on moniulotteinen ilmiö; ennemmin Hydra kuin Goljat (Peck ja Tickell 2006, 27). Uusliberalismi oppisuuntana alkoi kehittyä maailmansotien välisenä aikana (Slobodian 2018). Sitä on tutkimuksessa lähestytty laajasti joko taloustieteellisen paradigman muutoksena klassisesta liberalismista uusliberalismiksi tai tästä paradigmanmuutoksesta seuranneiden politiikkasuositusten muutoksina. Lähestyn uusliberalismia jälkimmäisellä tavalla poliittisesti rakennettuna projektina (Peck ja Tickell 2006, 28). Nojaan siis Harveyyn käsitykseen uusliberalismista tietoisena poliittisena projektina, vaikka Harveyyn tulkintaa ja uusliberalismin käsitettä on myös kritisoitu esimerkiksi sen yksioikoisesta keskittymisestä poliittiseen ohjelmallisuuteen (Patomäki 2009, 433). Harveyyn eliittiin perustuva tulkinta on tutkimukselleni hyödyllinen näkökulma, koska se tuo esiin aktiivisen ja tuottavan (ajatuspajojen) vallankäytön. Ajatuspajojen on tehtävä ohjelmallisesta uusliberalismista poliittisesti toteuttamiskelpoista. Aktiivisen lobbaamisen lisäksi ajatuspajat tuottavat todellisuutta myös epäsuorasti.

Uusliberalismi tässä merkityksessä suosii vahvaa yksityisomaisuuden suojaa, pääoman vapaata liikkumista, inflaation välttämistä, vakaata raho-politiikkaa, yrittäjähenkisyyttä, asiantuntijoiden ja eliitin valtaa, parlamentaarista kontrollista eriyettyä itsenäistä keskuspankkia sekä toimeenpano- ja tuomiovaltaa demokraattisen lainsäädäntövallan sijaan. Uusliberalismissa uskotaan jatkuvaan tuottavuuden kasvuun, yksilön vapauteen ja vastuuseen, yhteisomistuksen mahdottomuuteen, kilpailuun perushyveenä – kunhan se noudattaa markkinatalouden perussääntöjä –, individualismiin ja siihen, että kehitystä tapahtuu parhaiten vapaiden markkinoiden ja vapaan kaupan

avulla. Kansainvälinen yhteistyö nähdään välttämättömänä vapaakaupan edistämiseksi. Uusliberalismiin nojaten on tehty hyvinvointimenojen leikkauksia, yksityistämistä, sääntelyn purkamista, kevennettyä verotusta ja joustavoitettu työmarkkinalainsäädäntöä. (Harvey 2005/2008, 8, 28–32, 69, 81–84.) Kun näistä asioita keskeisimpiä ilmaistaan laajasti tai erityisen painokkaasti ajatuspajojen teksteissä, voi ajatuspajojen nähdä uusintavan uusliberalismia. Esittelen artikkelin menetelmien kohdalla yhdistävät avainkäsitteet, joita teksteistä etsin. Määritelmässäni on useita yhtymäkohtia muiden tutkijoiden määritelmiin (esim. Patomäki 2009, 439).

Vaikka käsittelen ideaalimuotoa uusliberalismista hegemonisena teoriana, huomioin analyysissäni, että ajan kuluessa teorian sisällä ja erityisesti teorian ja käytännön välillä on ollut ristiriitaisuuksia (Ban 2016; Harvey 2005/2008, 88). Suurimmat ristiriidat liittyvät kysymykseen valtion roolista: valtiota tarvitaan (Mirowski 2013, 45; Slobodian 2018) esimerkiksi rankaisemaan, luomaan puitteita yritysten etujen suojaksi ja hallitsemaan rahoitusjärjestelmän kriisejä (Harvey 2005/2008, 97, 99–100; Beck 2005, 161). Toisaalta uusliberalismin mukaista on myös talouspolitiikan siirtäminen pois demokraattisesta päätöksenteosta. Tätä kutsutaan uskonstitutionalismiksi. (Gill 2008, xix.) EMU-politiikassa tätä ilmentäisi esimerkiksi jäsenvaltioiden talousohjauksen siirtäminen komissiolle. Oletan ajatuspajojen edistävän ideaalimuotoista mutta toteuttamiskelpoista uusliberalismia, joka muotoutuu päätöksentekijöiden käsissä teoriasta eroavaksi kompromissiksi.

Ordoliberalismi on uusliberalismin eurooppalainen, erityisesti saksalainen, suuntaus, joka on vaikuttanut EU:n rakentamiseen (Slobodian 2018). Uusliberalismin määritelmästäni eroten ordoliberalismi korostaa sitä, että markkinoita ohjaamaan tarvitaan valtion takaamia vahvoja sääntöjä, kuten kilpailulainsäädäntöä (Miettinen 2017). Ordoliberalismi on koko EMU:n talouskonstituution pohja: EKP pohjautuu saksalaiseen itsenäiseen keskuspankkiin ja alijäämä- ja velkakriteerit edustavat sääntöpohjaista ajattelua (vrt. emt., 207). Analysoin tässä artikkelissa kuitenkin laajemmin uusliberalismia, jotta havaitaan, jatkavatko ajatuspajat edelleen uusliberalismin levittämistä. Tätä ajatuspajojen 1970-luvulta alkanutta roolia käsittelen seuraavaksi.

Uusliberalistiset ideat pysyivät marginaalissa ennen 1970-lukua, jolloin ne pääsivät valtaan reaktiona keynesiläisiä, vasemmistolaisia ja sosialistisia ajatuksia vastaan (Patomäki 2007, 27) sekä vastauksena pääoman kasautumisen

ongelmiin, työttömyyteen, inflaatioon ja vuoden 1973 öljykriisiin (Harvey 2005/2008). Uusliberalismin on nähty nousseen hegemoniseksi ajattelutavaksi, jonka kannattajat toimivat vaikutusvaltaisilla paikoilla (emt., 8, 31). Uusliberalismi levisi eliitin projektina, jolla luokkavalta palautettiin asteittain 1980-luvulla ja vakiinnutettiin 1990-luvulla.

Patomäen (2012, 54, 91) mukaan EU:n perusperiaatteet heijastavat finansialisaatiota ja komissio ajaa talousliberalismia. Ban (2016) on korostanut kansainvälisten rahoituslaitosten vaikutusta uusliberalismin idean juurruttamisessa Eurooppaan. Eurokriisin aikaisten päätösten voi nähdä edustaneen uusliberalismia. Esimerkiksi eurooppalainen ohjausjakso, sixpack-lainsäädäntö ja vuoden 2012 finanssipoliittinen sopimus, joka asetti uuden 0,5 prosentin (bruttokansantuotteesta) rakenteellisen alijäämärajan, ohjasivat jäsenvaltioita noudattamaan tiukemmin budjettikuriin pohjautunutta uusliberaalia talouspolitiikkaa. Ohjausjaksossa jäsenmaiden on mukautettava budjetti- ja talouspolitiikkansa EU:n talouspolitiikan sääntöihin. Sixpack-lainsäädäntö sanktioineen vahvisti noudattamista edelleen ja ohjasi korjaamaan makrotalouden epätasapainot.

Uusliberalismin vaikutteita ovat välittäneet suuryritykset (vrt. Patomäki 2007, 49), vaikutusvaltaiset yksilöt, kuten Margaret Thatcher, kansainväliset rahoituslaitokset, kuten Kansainvälinen valuuttarahasto eli IMF ja Maailmanpankki, sekä media ja monet instituutiot, kuten yliopistot. Uusliberalismin leviämistä selittäviä teorioita yhdistää ideoiden vaikutusvalta, rahoituskriiseihin reagoiminen ja kansainvälisen kilpailukyvyn edistäminen (Harvey 2005/2008, 142). Ajatuspajoja tarvittiin ideoiden taistelussa uusliberalismin tueksi (emt., 69). Osa tiedon tuottamisen kautta vaikutusvaltaa käyttävistä ajatuspajoista onkin levittänyt aktiivisesti uusliberalismia 1970-luvulta lähtien. Uusliberalismi sai voimaa 1970-luvulla Mont Pelerin Societyn (vrt. Jackson 2012, 43) synnyttämistä runsaasti rahoitetuista ajatushautomoista. (Harvey 2005/2008, 31.) Yritysten tuella perustettiin tai uudistettiin 1970-luvulla Yhdysvalloissa oikeistolaisia ajatuspajoja, muun muassa The Heritage Foundation, Hoover Institute, Center for the Study of American Business, American Enterprise Institute ja Cato Institute. Niiden tehtävänä oli herättää poleemista keskustelua, haastaa aiempia keynesiläisiä ”totuuksia” ja tuottaa uusliberalistisen politiikan tueksi vakavasti otettavaa käytännöllistä ja empiiristä tutkimustietoa ja poliittis-filosofisia argumentteja (esim. tutkimuslaitos National Bureau of

Economic Research). Varakkaat lahjoittajat, esimerkiksi panimovalmistaja ja Ronald Reaganin taustavaikuttaja Joseph Coors, ja heidän taustayhteisönsä rahoittivat uusliberalismin arvoja edustavia pamfletteja ja kirjoja. (Emt., 57; Blyth 2002, 152–160.) Smith Richardson Foundation, Scaife Foundation ja John M. Olin Foundation olivat eräitä tärkeimpiä toimijoita ajatusten kampaailussa sosiaalisesti ankkuroitunutta liberalismia vastaan (emt., 156). Ajatuspajat mahdollistivat intellektuellisen uskottavuuden muutokselle, joka suosi yritysmaailman etuja (Edsall 1985, 117, 215). Uusliberalistisista ajatuspajoista myös siirtyi paljon ihmisiä politiikan vaikutusvaltaisiin tehtäviin.

Kolmannen aallon ajatuspajat suuntautuivat Euroopassakin selkeämmin aatteellisesti päivänpolitiikkaan. Iso-Britanniassa uusliberaaleilla ajatuksilla oli kannatusta yliopistoissa ja ajatuspajoissa, etenkin vuonna 1955 perustetussa Institute of Economic Affairs -ajatuspajassa (IEA), josta pääministeri Margaret Thatcherin luottomieheksi myöhemmin noussut Keith Joseph tuli suuren yleisön tietoisuuteen 1970-luvulla. Yleistä mielipidettä uusliberalistiseksi muokkasivat vuonna 1974 perustettu Center for Policy Studies (CPS) ja vuonna 1977 perustettu Adam Smith Institute. (Denham 1996, 1, 19, 39–40, 21; Gaffney 1991, 4–5, 10–11; Stedman Jones 2012, 161.) Monet Thatcherin luottoihmisistä tulivatkin kyseisistä ajatuspajoista (emt., 501; Jackson 2012, 59). Erityisesti vapaita markkinoita ajaneet IEA ja CPS vaikuttivat Thatcherin politiikkaan (James 1993, 492, 494–495, 505). Ruotsissa työnantajat kokivat lisääntyvät työntekijöiden oikeudet uhkaksi ja alkoivat markkinoida kapitalismia joko suoraan tai rahoittamalla ruotsalaisia ajatuspajoja, kuten Timbro ja Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (Blyth 2002, 204, 207, 214). Ajatuspajat ovat levittäneet uusliberalismia myös Italiassa esimerkiksi yritysten rahoittaman Center for the Study Of Economic and Social Problems -ajatuspajan kautta (Bockman 2007, 344, 347, 264). Ajatuspajat ovat onnistuneet edistämään yksityistämistä ja vapaita markkinoita Itä-Euroopassa Berliinin muurin murtumisen jälkeen (Boucher ja Royo 2012, 73–74; Ban 2016). Ajatuspajat eivät yksin tehneet uusliberalismista hegemonista, mutta niillä oli sen levittämisessä tärkeä rooli. On tosin muistettava, että kaikki ajatuspajat eivät edusta uusliberalismia.

Vuosien 2007–2009 finanssikriisi lisäsi tiedontuotannon tarvetta mutta myös epäluuloa tiedontuottajia kohtaan. Tiedontuotannon kilpailun lisäksi kriisin aiheuttama rahoituksen väheneminen tuotti ajatuspajoille lisähaasteita

(Hernando ym. 2018, 125, 136). On kuitenkin viitteitä siitä, että ajatuspajoilla oli tärkeä rooli myös finanssikriisin aikaisen budjettikuripolitiikan vahvistamisessa, ainakin Iso-Britanniassa (Pautz 2018). Tätä roolia saattoi edistää se, että ajatuspajat luovat tiiviimpiä henkilö- ja ideaverkostoja keskusta-oikeistossa kuin keskusta-vasemmistossa (Plehwe ym. 2018, 188). Ajatuspajojen roolista finanssi- ja etenkin eurokriisissä tarvitaan lisää tutkimusta.

Aineisto ja metodit

Finanssi- ja eurokriisi pakottivat poliittiset ja taloudelliset toimijat pohtimaan tulevaisuuden suuntaa. Siksi tutkimusaineistoni koostuu vaikutusvaltaisten ajatuspajojen tuottamista teksteistä heti globaalin finanssikriisin puhkeamisen ja muutama vuosi eurooppalaisen velkakriisin puhkeamisen jälkeen eli vuosilta 2008 ja 2012. Analysoin, uusintavatko ajatuspajojen esittämät finanssi- ja eurokriisin ratkaisut uusliberalismia. Finanssi- ja eurokriisi ovat tarpeeksi merkittäviä yksittäisinä tapauksinakin valaisemaan uusliberalismin uusintamista (Yin 2018). Analyysini pääpaino on eurokriisissä, jonka ratkaisut saattoivat suoremmin kyseenalaistaa tai uusintaa uusliberalismin paradigmaa Euroopassa.

Pennsylvanian yliopiston ajatushautomot ja kansalaisyhteiskunta -tutkimushanke (The Think Tanks and Civil Societies Program) pitää listaa maailman ajatuspajoista. Hanke on tuottanut vuodesta 2006 lähtien vuosittaisen listauksen maailman vaikutusvaltaisimmista ajatuspajoista sekä muita teema- ja aluekohtaisia ajatuspajalistauksia. Vaikka hankkeen vaikutusvaltaa arvottava listaus ei ole virheetön ja on länsimaakeskeinen (McGann 2014, 8–10), on se ainutlaatuinen mahdollisuus identifoida ajatuspajojen vaikutusvaltaa, minkä vuoksi valitsin kyseiseltä listalta tutkittavat ajatuspajani. Vertailltuani vaikutusvaltaisimpien ajatuspajojen listoja (emt.) tutkimuskohteikseni valikoitui kolme Brysselissä vaikuttavaa ja talouspoliittiseen keskusteluun osallistuvaa ajatuspajaa: Chatham House, CEPS ja Bruegel.³ Mitatun vaikutusvallan vuoksi niillä voi olettaa olleen potentiaalista valtaa eurokriisissä. Valintaani tukee se, että niitä on kuultu aktiivisesti velkakriisin aikana (Boucher ja Royo 2012, 21). Chatham House, Bruegel ja CEPS myös sopivat ajatuspajan määritelmääni. Ne painottavat tutkimusta mutta myös levittävät ajatuksiaan ja tuottavat

tilaustietoa (vrt. CEPSin osalta Boucher ja Royo 2012, 34 ja CEPSistä ja Bruegelistä Perez 2014, 330).

Lontoolainen vuonna 1920 perustettu Chatham House kutsuu itseään itsenäiseksi instituutioksi, joka tuottaa tutkimusta, tilaisuuksia ja pitää suora yhteyttä päättäjiin. Se on maansa yksi kaikkein vaikutusvaltaisimpia ulkopolitiikan tutkimusorganisaatioita (Parmar 2004, 3), joka analysoi myös ilmastoa, lakiasioita, taloutta, energiaa ja terveyttä. Chatham House julkaisi finanssi- ja eurokriisiin liittyviä kirjoituksia vain kolme vuonna 2008 ja kymmenen vuonna 2012. Sisällytin aineistooni kaiken ajatuspajan materiaalin lukuun ottamatta *World Today* -lehden artikkeleita, koska kyseiset artikkelit kommentoivat asioita päättäjille tähdättyjä kirjoituksia yleisemmällä tasolla. Vuonna 1983 Brysselissä perustettu CEPS painottaa Chatham Housea enemmän talouspolitiikkaan ja EU:hun kohdistuvaa tutkimusta. CEPSin talousaiheista materiaalia on paljon, mutta tutkimusaineistonani toimii finanssi- ja eurokriisiä kommentoivat 17 kirjoitusta vuodelta 2008 ja 31 analyysia vuodelta 2012. Vuonna 2005 Ranskan ja Saksan aloitteesta perustettu Bruegel keskittyy vain talouskysymyksiin. Bruegelin taloustutkimuksen laajuuden vuoksi rajaan aineistokseni Euroopan makrotalouden ohjelman selkeästi finanssi- ja eurokriisiä koskevat kirjoitukset, joita on kuusi vuodelta 2008 ja 18 vuodelta 2012. Ajatuspajoilla on erilaiset rahoitustaustat. Chatham Housea rahoittavat paljon yritykset. CEPSiä rahoittavat yritys- ja EU-instituutiojäsened, ja sillä on lisäksi erillisrahoitus EU-instituutioilta ja jäsenmailta. Bruegeliä puolestaan rahoittavat eniten yritykset, pankit ja EU-valtiot jäsenmaksuillaan. Valtaosa analysoitavista teksteistä on päättäjille ja valmistelijoilta suunnattuja lyhyitä ajankohtaisia tiivistelmämuistioita analyysista ratkaisuehdotuksineen. Monet on esitetty myös tilaisuuksissa, kuten parlamenteissa. Osalla teksteistä tavoitellaan laajempaa yleisöä: Bruegel kohdistaa osan teksteistään asiantuntijoille esimerkiksi konferenssiintymisissä ja CEPS julkaisee osan kommentaareistaan myös *Financial Times* -lehdessä tai Project Syndicate -mediaorganisaation sivustolla. Yhden ajatuspajan tekstit eivät kokonaisuudessaan ole vain yhden henkilön vaan eri kirjoittajien kirjoittamia.

Diskurssianalyysista ammentava laadullinen analyysi sopii metodiksi paljastamaan, tuottavatko Brysselin vaikutusvaltaisimmat ajatuspajat tietoisesti ja tiedostamattomasti uusliberalismia edelleen ainoana totuutena finanssi- ja

eurokriisin ratkaisuksi vai haastavako ne sen. Diskurssianalyysi osoittaa, miten asettamalla lausumia järjestykseen uusinnetaan tai muokataan rakennetta, joka edelleen tuottaa toimijoita ja rajaa heidän mahdollisuuksiaan. *Diskurssi* on verrattain eheä säännönmukainen merkityssuhteiden systeemi, joka rakentuu sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentaa todellisuutta (Jokinen ym. 1993, 27). Oletan, että on olemassa uusliberalistinen (tausta) diskurssi, joka on säännönmukaisten totuusväittämien tai lausumien eli avainkäsitteiden ja merkityssuhteiden sääntöjen järjestelmä, jota tuotetaan diskursiivisissa käytännöissä (Foucault 1976/1998, 155), vaikka se ei ole selkeärajainen. Diskurssit luovat toimijoita ja tekstejä, ja samalla toimijat ja tekstit muokkaavat diskursseja (vrt. Alker ja Sylvan 1994).

Löytääkseni uusliberalistisen diskurssin uusintamisen tai muokkaamisen ajatuspajojen teksteistä, määrittelen uusliberalismin käsitteeni (ks. Harvey 2005/2008) pohjalta uusliberalismille keskeisiä avainkäsitteitä ja -väitteitä. Ne ovat verbaalisia tuotoksia, joista muodostuu teksti eli tässä tapauksessa ajatuspajan tuottama kirjoitus ja siitä edelleen uusinnettu diskurssi (Alker ja Sylvan 1994, 6–17). Lähestyn niitä *kiinnekohdina* (*nodal points*), jotka johdan teorialähtöisesti Harveyn (2005/2008) tutkimuksesta. Kiinnekohda on hegeemonisen rakenteen analysointiin kehitetty peruskäsite jälkistrukturalistisessa ja postfoundationalistisessa diskurssiteoriassa, jossa todellisuus rakentuu jatkuvan merkityksenannon kautta. Kiinnekohdat muodostavat suppeamman listauksen kuin uusliberalismin käsitteeni, koska olen valinnut kiinnekohdiksi uusliberalismin diskurssia yhdistäviä tekijöitä: ne kiinnittävät merkityksen ja antavat, kuten sohvatyynyn nappi tyynylle, diskurssille muotoa, jota ilman sitä olisi vaikea käsittää (Laclau ja Mouffe 2001, 112–113, 144; kts. Palonen 2008, 215–218). Kiinnekohdasta voi myös tulla *tyhjä merkitsijä*: jos kiinnekohdasta tulee laajan joukon yhtenäisyyttä tuottava yhteinen nimittäjä, se menettää samalla selkeän merkityksensä (Palonen 2008, 216–217).

Teksteistä etsimiäni kiinnekohdia on 14 kappaletta, ja niitä ovat: markkinoiden, pääoman, yksilön ja kaupan vapaus, henkilökohtainen vastuu, yrittäjäyys, inflaation vastainen taistelu ja vakaa rahapolitiikka, kilpailu perushyveenä, valtion pysyttelemisen ydintehtävissään, yksityisomaisuuden suojaaminen, ja markkinoiden ulottaminen kaikkeen, mihin liittyy sääntelyn purkaminen, yksityistäminen, verotuksen kevennys ja hyvinvointivaltion karsiminen. Lisään listaan myös tasapainotetut budjetit. (vrt. Beck 2005, 79;

Patomäki 2009, 439.) Kiinnekohtien runsas esiintyminen tekstissä kertoo uusliberalismin uusintamisesta, mutta yksittäisen kiinnekohdan maininta ei tee tekstistä uusliberaalia. Todellisuuden konstituoinnin kuvaamiseksi analysoin pelkän referoinnin sijaan sitä, miten kiinnekohtia on käytetty ja kritisoitu. Katson dekonstruktioita muistuttavan tarkan lukemisen pohjalta, edistävätkö ajatuspajat muita kuin määriteltyjä kiinnekohtia: mitä luonnollistetaan tai rajataan pois (Norval 2004, 140, 148)?

Seuraavaksi analysoin aikajärjestyksessä metodini mukaisesti Chatham Housen, CEPSin ja Bruegelin tekstit nähdäkseni, käyttävätkö ajatuspajat tiedontuottajina valtapotentiaaliaan edelleen uusliberalismin levittämiseen. On tunnettava ideoiden sisältö, jotta voidaan ymmärtää, miten ne mahdollistavat muutoksen (Blyth 2002, 11, 15, 45) tai muutoksen toteutumattomuuden.

Chatham Housen maltillinen uusliberalismi

Chatham Housen vuoden 2008 talouskirjoitukset tuottavat sosiaalista todellisuutta kannattamalla vallalla olevaa uusliberalistista eurooppalaista talouspolitiikkaa. Kirjoitusten kiinnekohtia ovat inflaation vastainen taistelu, tasapainotetut budjetit, vakaa rahapolitiikka, kilpailu perushyveenä ja kerran mainittu yksityistäminen. Uusliberalismin paradigmasta poiketen kirjoitukset kuitenkin vaativat markkinoiden ja pääoman vapautta rajoittavaa EU-tason valvontaa ja koordinaatiota. Kaupan ja yksilöiden vapautteen ei puututa. Rajoittavat vaatimukset eivät kuitenkaan tee kirjoituksista uusliberalismin vastaisia, varsinkin koska valtaa ei vaadita palautettavan valtiolle. Lisäksi, kuten mainittu, valtionvallan vähentäminen on uusliberalismissa ristiriitainen kysymys. Ideaalimuotoisesta uusliberalismista poiketen uusliberalismin toteutus on tarvinnut sekä valtiota että sääntelyä turvaamaan markkinoiden vapauden (Mirowski 2013). Sääntelyn lisääntyminen ei välttämättä enää tarkoita valtion kasvattamista, vaan myös ylikansalliseen ja globaaliin järjestelyyn nojaamista (Patomäki 2014, 744). On tarkasteltava, miten ajatuspajat lisäisivät politiikan kontrollia. Esimerkiksi American Enterprise Institute -ajatuspajan ajama talouden erottaminen politiikasta hajottamalla valtaa sen keskittämisen sijaan on uusliberalismin mukaista (Harmes 2006, 736–739, 741). Hallinnan siirtäminen demokratiavajeesta kärsivälle komissiolle voi toimia uusliberalismin

lukitsevana uuskonstitutionalistisena strategiana, jos samalla ei vaadita demokratisointia.

Chatham House ei uusinna kaikkein tiukinta uusliberalistista tulkintaa, sillä ajatuspajan kirjoituksissa ei mainita seuraavia kiinnekohtia: henkilökohtainen vastuu, yrittäjyys, markkinoiden ulottaminen kaikkeen, valtion pysytteleminen ydintehtävissään, sääntelyn purkaminen, verotuksen kevennys ja hyvinvointivaltion karsiminen (ks. taulukko 1).

TAULUKKO 1. CHATHAM HOUSEN, CEPSIN JA BRUEGELIN UUSLIBERALISMIN KIINNEKOHTIA SISÄLTÄVIEN TEKSTIEN MÄÄRÄ. SULKUIHIN ON MERKITYY KIINNEKOHTIA LIEVÄSTIKIN KRITISOIVIEN TEKSTIEN MÄÄRÄ.

	Chatham House 2008	Chatham House 2012	CEPS 2008	CEPS 2012	Bruegel 2008	Bruegel 2012
Tasapainotettu budjetti	2	8	0 (1)	9 (2)	2	7
Markkinoiden vapaus	1	0	0	2	0 (1)	0
Pääoman vapaus	0	1	0 (9)	1 (11)	0 (1)	0 (11)
Kauppan vapaus	0	3	0	0	1	0
Yksilön vapaus	0	0	0	0	0	0
Henkilökohtainen vastuu	0	0	0	0	0	0
Yrittäjyys	1	1	0	0	0	0
Vakaa rahapolitiikka ja inflaation vastustaminen	3	8	2 (3)	6 (1)	3	2 (1)
Kilpailu	3	5 (1)	1	5	0	4
Valtion rajoittaminen	1	0 (6)	0 (11)	1 (8)	0 (3)	0 (3)
Sääntelyn purkaminen	0	1	0 (12)	0 (8)	0 (5)	0 (12)
Verotuksen kevennys	0	0 (1)	0	0	1	0 (1)
Hyvinvointivaltion karsiminen	0	0	0	0	0	0
Yksityistäminen	1	0	0	0	0	0
Tekstien kokonaismäärä	3	10	17	31	6	18

Chatham Housen tekstit vuodelta 2012 eivät myöskään haasta uusliberalismin peruseriaatteita: lähes joka tekstissä mainitaan vakaa rahapolitiikka inflaation vastaisen taistelun muodossa, tasapainotetut budjetit velka- ja alijäämäkritiikin muodossa ja kilpailu kilpailukyynä. Näihin kiinnekohtiin suhtaudutaan itsestään selvinä tavoitteina, mikä rajaa muiden totuuksien mahdollisuutta. Vaikka kiinnekohtia ei mainita suoraan jokaisessa tekstissä, konstituivat ne tekstejä uusliberalistiseen suuntaan. Pääoman vapaus, yrittäjyys ja sääntelyn purku esiintyvät teksteissä vain kerran (Chatham House 2012; Crafts 2012) ja kaupan vapaus kolmesti. Teksteissä ei juurikaan esiinny puuttuvien kiinnekohtien vastustamista: vain kerran kritisoidaan kilpailua (Niblett 2012) ja kerran kannatetaan veropohjan laajentamista (Crafts 2012, 8).

Teksteistä löytyy kuitenkin laajemmin myös uusliberalistisesta linjasta eroavaa todellisuuden tuottamista. Niissä korostetaan sekä työllisyyden että eriarvoisuuden vähentämisen merkitystä, kritisoidaan leikkauspolitiikkaa, kannatetaan taakanjakoa ja kerran jopa tuetaan EU-tason kysyntäperusteista talouspolitiikkaa (Guerreri 2012, 8–11). Eniten uusliberalistista linjaa valtion (politiikan) puuttumattomuudesta talouteen heikentää lähes kaikissa kirjoituksissa esiintyvä halu monitoroida ja ohjata poliittisesti euroaluetta. Näen kuitenkin monitoroinnin ja ohjaamisen uusliberalistiseen talouspolitiikkaan pakottavana vaatimuksena, kun taustalla on uusliberalismin oletus siitä, että valtion kaltainen toimija hoitaa puitteet taloudelle. Esimerkiksi sixpackin ja ohjausjakson kiitetään laajentaneen jäsenvaltioiden makrotalouden monitorointia (emt., 8–11). Näiden ja muiden monitorointitapojen, kuten teksteissä esiintyneen finanssipoliittisen sopimuksen, kannattaminen ilmentää uusliberalismia, sillä ne pakottavat valtiot toteuttamaan vakaus- ja kasvusopimuksen uusliberalistista politiikkaa eli tasapainotettuja budjetteja. Myös teksteissä esiintyvät maininnat vakausmekanismista, kriisirahastosta ja yhteisistä velkakirjoista pysyvät uusliberalistisen viitekehyksen sisällä (vrt. Patomäki 2012, 128). Tämän ristiriidan valossa lähdän siitä, että pelkästään institutionaalisen ratkaisun – politiikalla talouteen puuttumisen – kannattamista ei voi tulkita uusliberalismin vastaiseksi, vaan on katsottava sen sisältöä ja toteutustapaa.

CEPS tasapainoilee talouden ja politiikan välillä ja kannattaa EKP:n valtaa

CEPSin tekstit vuodelta 2008 ilmentävät Chatham Housea vähemmän uusliberalismia. Etsimiäni kiinnekohtia ei esiinny juurikaan: vain kerran puhutaan kilpailun kannattamisesta kilpailukyvyyn muodossa (De Grauwe 2008b, 2) ja kahdesti mainitaan inflaation vastustamisen merkitys, tosin yksistään riittämättömänä tavoitteena (emt., 1–2; De Grauwe 2008a, 2). CEPSin tekstit sen sijaan kritisoivat uusliberalismin kiinnekohtia, kuten pelkkään hintavakauteen keskittymistä (Lannoo 2008, 1–2). Aktiivisesti eurokriisiä kommentoinut, myös Leuvenin yliopistossa professorina toiminut Paul De Grauwe (2008c, 9) kehottaa jopa luopumaan tasapainotetuista budjeteista. Yli puolet teksteistä kritisoi pääoman vapautta ja suurin osa kannattaa talouden sääntelyä ja politiikan puuttumista talouteen. Tekstit kannattavat valvontaa, taakanjakoa, pankkien pääomittamista, pelastamista ja takaamista sekä investointipankkien erottamista muista pankeista. Pelkkiä kiinnekohtia etsimällä olisi vaikea tulkita tekstien edistävän uusliberalismia. Kiinnekohtien puute, johtuen osin tekstien lyhydestä, ei kuitenkaan vielä tarkoita, että teksteillä yritettäisiin kumota uusliberalistisia valtasuhteita. On katsottava, mitä muuta tekstit ja kiinnekohtien kritiikki luonnollistavat. Kuten Chatham Housen tapauksessa, sääntelyn voi nähdä tavoittelevan uusliberalistisen talousjärjestelmän selviytymistä kriisistä. Varsinkin tekstien vaatimuksen pankkien valvonnan kokoamisesta ylikansallisiin epädemokraattisiin käsiin voi nähdä uusliberalismin mukaisena. Esimerkiksi CEPSin johtaja Daniel Gros (2008) kannattaa tätä ja IMF:n itsenäisempää roolia. Toisaalta valvonnan keskittämisellä on vähemmän uusliberalistisia tarkoitusperiä kuin EU-maiden budjettivallan siirtämisellä pois demokraattisesta päätöksenteosta. Ajatuspajoissa toimii erilaisia kirjoittajia: Gros ei ole kovin kriittinen uusliberalismia kohtaan mutta De Grauwe taas on. Tästä huolimatta CEPSin tekstit, jotka hakevat tasapainoa politiikan ja talouden välille, vaikuttavat uusintavan uusliberalismia vähemmän kuin Chatham Housen tekstit.

CEPSin talouskirjoitukset vuonna 2012 eivät myöskään uusinna vahvasti uusliberalismia vaan painottavat talouden ja politiikan tasapainoa. Teksteissä ei esiinny monia uusliberalismin kiinnekohtia, ja silloinkin ne löytyvät usein rivien välistä. Lukumäärällisesti etsimiäni kiinnekohtia kritisoidaan jopa uusintamista enemmän, tosin usein epäsuorasti. Eniten kiinnekohdista tukea

saavat vakaa rahapolitiikka, kilpailu perushyveenä (Ruding 2012, 1) ja erityisesti tasapainotetut budjetit. Nämä totuudet allekirjoitetaan, vaikka jopa Gros (2012c, 9) mainitsee kerran, että inflaatio ei olisikaan suuri ongelma. Tasapainotettuja budjetteja kuitenkin kritisoidaan epäsuorasti useaan otteeseen. De Grauwe (2012, 2, 4) ei näe velkaa kovin suurena ongelmana eikä kannata liian tiukkaa leikkauspolitiikkaa. Itse leikkauspolitiikkaa kritisoidaan myös (esim. Micossi 2012, 7–8).

Kuten vuonna 2008, CEPSin teksteissä kritisoidaan kiinnekohtia uusliberalismin vastaisesti: kritiikkiä esitetään sääntelyn vähentämisestä, valtion pysyttelemisestä vain ydintehtävissään ja pääoman vapaudesta (erityisesti Lannoo 2012; Carmassi ja Micossi 2012). Kirjoittajat eivät usko talouden itseohjaavuuteen ja vaativat sääntelyä. Erityisesti tekstit kommentoivat pankkien valvontaa ja pankkiunionia. Pelkän kiinnekohtien esiintymisien laskemisen sijaan voi tulkita, että vuoden 2008 tekstien mukaisesti sääntelyn vaatiminen ei välttämättä toimi uusliberalismia vastaan. Suurin osa kirjoittajista nimittäin siirtäisi valvontaa ja sääntelyä epädemokraattisesti toimivalle EKP:lle, mikä edistäisi uusliberalistista ajattelua. Epädemokraattiseen valvontaan perustuva pankkiunioni ei toimisi uusliberalismia vastaan, vaikka siinä toteutettaisiin sijoittajavastuuta, mikä ilmentäisi enemmän veronmaksajien kuin sijoittajien pelastamista. Vain muutama kirjoittaja (Lannoo 2012, 3–4; Carmassi ym. 2012, 3) problematisoi EKP:n parlamentaarisen kontrollin puutetta.

On epäselvää, kuinka vahvasti tekstit tuottavat uusliberalismia totuutena, sillä kirjoittajat painottavat jälleen eri näkökulmia: Gros ilmentää tasapainotetun budjetin, vakaan rahapolitiikan ja EKP:n vallan painottajana enemmän uusliberalismia kuin De Grauwe. Päättäjät voi valita tekstien joukosta itselleen sopivan legitimaation. Toisaalta usea kirjoittaja kommentoi uusliberalismia sekä sen puolesta että sitä vastaan. Esimerkiksi Gros (2012a, 2) esittää budjettivajeen olleen Yhdysvalloille niin toimiva kuin mahdollisesti kestävätkin ratkaisu. Hän myös kannattaa EKP:n valtaa mutta näkee, että valtioiden täytyy pelastaa pankit (Gros 2012b, 1–2). Onko kyse kokonaan toisenlaisesta uusliberalismin muodosta kuin tutkimani puhdas teoria: onko kyse uusliberalismista, jossa sääntelyä ei kavahdeta? Kuten todettu, tämä ei olisi uutta: uusliberalismin täytäntöönpano voi kasvattaa valtiota. Nykyvaltio on kompromissi yövartijavaltion ja hyvinvointivaltion välillä, kun yksityistäminen ja markkinoiden vapauttaminen yhdistetään sääntelyn lisääntymiseen. (Cahill 2013, 77–78.)

Bruegel: pääoma hallintaan ja tuki demokraattiselle pankki- ja fiskaaliunionille

Bruegelin vuoden 2008 tekstien voi nähdä jossain määrin edistävän uusliberalismia, mutta ne eivät tee sitä yksioikoisesti. Kiinnekohtien maininnat jakaantuvat melko tasaisesti uusliberalismin ja sen kritiikin välille. Uusliberalismin uusintaminen on kuitenkin suorempaa kuin sen rivien välistä luettava kritiikki, joka koskee pääoman ja markkinoiden vapautta sekä valtion roolin ja sääntelyn vähentämistä. Eniten tukea saa näissäkin teksteissä vakaa rahapolitiikka. Seuraavia uusliberalismin kiinnekohtia ei esiinny teksteissä missään muodossa: yksityistäminen, yksilön vapaus, henkilökohtainen vastuu, yrittäjyys, kilpailu perushyveenä ja hyvinvointivaltion karsiminen. Suurin osa uusliberalismista poikkeavista väittämistä liittyy talouteen puuttumiseen poliittisilla toimilla. Bruegelin teksteissä korostetaan valtioiden toimintavelvollisuutta CEPSiä enemmän. Tekstit eivät siten edusta erityisesti uskonstitutionalismia. Toki muullakin sääntelyllä voi säilyttää ja vahvistaa uusliberalistista järjestelmää. Uusliberalismista poikkeavat myös yhden mallin rahapolitiikan kritiikki ja ajatukset inflaatiotavoitteen höllentämisestä euron laajenemisen yhteydessä (Ahearne ym. 2008, 2; Pisani-Ferry ym. 2008, 111). Bruegel tasapainoilee uusliberalismin ja sen vaihtoehtojen välillä. Tästä on esimerkkinä Pisani-Ferryn, Sapirin ja von Weizsäckerin (2008, 2, 7) kannanottoteksti, jossa kannatetaan (keynesiläistäkin) elvytystä mutta lisäksi alijäämän ja velan kuriin saamista pitkällä aikavälillä.

Bruegelin vuoden 2012 tekstit uusintavat kaikista analysoimistani teksteistä vähiten uusliberalismia. Niissä esiintyy huomattavasti enemmän kritiikkiä uusliberalismin kiinnekohtia kohtaan kuin itse kiinnekohtia. Kiinnekohdista yksityistäminen, markkinoiden, yksilön ja kaupan vapaus, henkilökohtainen vastuu, yrittäjyys ja hyvinvointivaltion karsiminen eivät esiinny kertaakaan, tosin ei niiden kritiikkikään. Sen sijaan Bruegel kritisoi pääoman vapautta, valtion pysyttelemistä ydintehtävissään, verotuksen keventämistä ja sääntelyn purkamista. Jälleen esitetään jopa (euron laajentuessa) inflaatiokriteerin höllentämistä (Wolff 2012, 6). Kritiikki painottuu kuitenkin vahvasti pääoman vapauteen ja sääntelyn purkamiseen, mikä vaikuttaa välitettyyn yleis-tunnelmaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivät tekstit ollenkaan ilmentäisi uusliberalismia. Vahvimmin Bruegel kannattaa tasapainotettua budjettia, joka

esiintyy melko kiistämättömänä tavoitteena. Vaikka jotkut kirjoittajat pitävät uusliberalismin vastaisesti 60 prosentin velkakattoa mielivaltaisena (Pisani-Ferry 2012a, 9) tai ripustautumista kolmen prosentin alijäämätavoitteeseen huonona (Darvas 2012, 10), eivät he vastusta budjettitasapainoa ja velan vähentämistä. Kilpailu perushyveenä –kiinnekohta esiintyy kolmesti ja, kuten aina, kilpailukyvyyn kautta. Kilpailukyvyyn voi nähdä aineistossani tyhjänä merkitsijänä, jonka merkitystä teksteissä ei avata ja jonka runsas käyttö tekee sen sisällöstä epäselvän. Tämän vuoksi se kannattaa lisätä uusliberalismin määritelmään (vrt. Ban 2016).

Sääntely korostuu, kun suurin osa teksteistä kommentoi tai kannattaa pankkiunionia ja usein fiskaali- ja poliittista unionia. Jälkimmäinen erottaa nämä tekstit muiden ajatuspajojen uusliberalismia ilmentävistä teksteistä, sillä uskonstitutionalismin vastaisesti monissa niistä lisättäisiin talouden ohjauksen vastuunalaisuutta ja euroalueen päätöksenteon demokraattisuutta (esim. Darvas 2012, 1, 5; Pisani-Ferry 2012b, 70; Véron 2012, 1–2; Wolff 2012, 4). EKP nähdään silti hyväksi toimijaksi, jonka tehtäviä halutaan laajentaa hintavakauden ulkopuolelle (Pisani-Ferry 2012c, 3). Fiskaaliunioni jäsenmaiden yhteisine velkoineen ja budjetiteineen ei edusta uusliberalismia. Toisaalta sääntöjä painottava tilapäisten velkojen yhteisvastuun fiskaaliunioni puolestaan edustaa uusliberalismia. Jos nähdään sääntelyllä tavoiteltavan nykyisen talousjärjestelmän pelastamista, ei se välttämättä ole uusliberalismin vastaista. Siirtyykö valtion rooli tähän markkinoiden vapauden takaamisen sijaan? Uusliberalismi saattaa olla juurtunut niin vahvaksi, että ajatuspajat voivat kannattaa demokratiaa sen ylläpitämiseksi uskonstitutionalismin sijaan.

Johtopäätökset: sääntelyä lisäävää uusliberalismia edustavat ajatuspajat eivät haasta paradigmaa

Aineistoanalyysini perusteella Brysselin vaikutusvaltaisimmat talousaiheista kirjoittavat ajatuspajat Chatham House, CEPS ja Bruegel käyttävät edelleen tiedontuottajan valtapotentiaaliaan uusliberalismin uusintamiseen. Niiden suhtautuminen finanssi- ja eurokriisiin poikkeaa kuitenkin paljon uusliberalismin puhtaasta teoriasta. Monet kiinnekohdat, kuten yksityistäminen, kaupan ja yksilön vapaus, henkilökohtainen vastuu, yrittäjyys, verotuksen

kevennys ja hyvinvointivaltion karsiminen, eivät esiinny niiden teksteissä ollenkaan tai vain hyvin harvoin. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, etteivät ajatuspajat käsittele näihin kiinnekohtiin liittyviä aiheita tai että ne pitävät niitä itsestänselvyyksinä, joita ei tarvitse mainita, kuten kaupan vapaus ja yrittäjyys. Lisäksi mahdollista on, että ajatuspajat eivät kannata kiinnekohtia, kuten aineistossani vaikuttaa hyvinvointivaltion karsimisen suhteen olevan. Syynä tähän voi olla uusliberalismin muokkautuminen, jolloin sen määrittelmää on tarkasteltava uudelleen karsimalla kiinnekohtia, erityisesti suhteessa valtion rajoittamiseen.

Diskurssin tekniikoiden ja käytäntöjen tutkimisen kautta löytyy se, mitä normalisoidaan. Näin konstitutiivisesti diskurssista syntyneet, totuusväittämiä sisältävät ja tekstin muodostavat kiinnekohdat osoittavat Chatham Housen, CEPSin ja Bruegelin tekstien uusintavan uusliberalismia totuutena. Ne eivät kuitenkaan uusinna uusliberalismia yksioikoisesti. Isoin ristiriita suhteessa uusliberalismin projektiin on valvonnan, koordinaation ja sääntelyn korostamisessa, josta esimerkkejä ovat pankkivalvonta, eurooppalainen ohjausjakso, euroalueen yhteiset velkakirjat ja kriisinratkaisu. Ajatuspajat kannattavat vahvasti politiikalla talouteen puuttumista, kuten pankkien pääomittamista ja osa jopa fiskaaliunionia, sillä talous ei hoida itse itseään. Bruegel korostaa jopa sijoittajien vastuuta. Esitetty sääntely kritisoi uusliberalismin kiinnekohdista sääntelyn purkamista, pääoman ja osin markkinoiden vapautta sekä valtion pysyttelemistä vain ydintehtävissään. Ajatuspajat jakavat halun koordinoita euromaiden talouksia. Uusliberalistisen diskurssin ulkopuolelta monessa tekstissä myös korostetaan työllisyyttä. Lisäksi kasvu on jaettu arvo, joka liittyy uusliberalismin lisäksi moneen muuhunkin talousajatteluun. Tämän voi nähdä tuottavan vapaata toisinaajattelua, mutta tulkitsen tasapainoilun teoriasta poikkeavan uusliberalismin piirteeksi.

Uusliberalismin teoria on ollut ristiriidassa käytännön, kuten valtion interventioiden ja pääomamarkkinan pelastamisen, kanssa, ja sen täytäntöönpano on kasvattanut valtion toimialaa. Kyse onkin kompromissista. Jotta ajatuspajat voivat pelastaa uusliberalistisen talousjärjestelmän kriisiltä, on niiden poikettava sen teoriasta ja turvauduttava politiikkaan. Näkemystäni tukee se, että ydinasioista pidetään kiinni: ajatuspajat allekirjoittavat uusliberalistisista opeista inflaation vastaisuuden ja vakaan rahapolitiikan – tosin niin, ettei tämä yksin riitä –, kilpailun hyveenä ja tasapainotetut budjetit (vrt. Ban 2016,

11–12). CEPS ja Bruegel kuitenkin osin kritisoiivat tasapainotettuja budjetteja: talouskurin sijaan ne kannattavat elvytystä eivätkä näe velkaa liian suurena ongelmana. Ajatuspajat eroavat toisistaan: Chatham House uusintaa eniten uusliberalismia, vaikka sekin kritisoi pääomien vapautta ja kannattaa talouden ohjausta. Vaikka kaikki ajatuspajat korostavat sitoutumattomuuttaan, Chatham Housen suurempi yritysrahoitus, angloamerikkalaisuus ja Iso-Britannian pääomamarkkinat mahdollisesti suuntaavat ajatuspajan kohti uusliberaalia linjaa. Uusliberalismiin kriittisimmin suhtautuvalla Bruegelillä on taas avoimin rahoitus, laajasti eri tahoja hallituksessaan ja tieteellinen neuvosto, mikä voi lisätä tasapainoa sen näkemysten välillä.

Kiinnostavinta on ajatuspajojen suhtautuminen uusliberalismiin liitettyyn uuskonstitutionalismiin. Kontrollin lisääminen ei uhkaa uusliberalismia vaan tukee sitä, jos valtaa siirretään epädemokraattisiin käsiin. Tätä kannatetaan hyvin monessa tekstissä korostamalla EKP:tä ja komissiota. Tosin tämä tai EU itsessään ei välttämättä ilmennä uusliberalismia, jos korostetaan demokratisaatiota, kuten Bruegelin teksteissä. Tavoitteena on kuitenkin usein budjettikuriin pakottava rakenne, jolloin tavoitellaan uusliberalismia mutta ei uuskonstitutionalismia. Kokonaisuudessaan ajatuspajat edustavat roll out -uusliberalismia, jossa uusliberalismia vahvistetaan sääntelyllä ja uusilla regiimeillä. Vaikka ajatuspajat eivät kannata samanaikaista instituutioiden tuhoamisen roll back -muotoa, ne tukevat vallan siirtämistä valtioilta EU-elimille (vrt. Peck ja Tickell 2006, 30–31, Slobodian 2018). Valtion rooli ja tavoite määritellään uudelleen. Suurelta osalta tutkimani ajatuspajat sääntelyn ja sen valvonnan edustajina sopivat angloamerikkalaisesta uusliberalismista poikkeavan eurooppalaisen ordoliberalismin kehikkoon mutta eivät ilman soraääniä. Vaikka teksteissä kannatetaan vakaata talouspolitiikkaa, tasapainotettuja budjetteja ja kilpailua, osa kirjoittajista kritisoi niitä.

Moni tutkija on todennut, ettei finanssi- ja eurokriisinhoito heikentänyt uusliberalismia vaan päinvastoin vahvisti sitä joko kaventamalla valtiovaltaa ilman vastarintaa (Mann 2011) tai vastaamalla kriisiin uusliberalismin ja uuskonstitutionalismin keinoin. Euroopan vakausmekanismi perustuu epädemokraattiselle euro-/äänisuhteelle, ja budjettivaltaa siirrettiin jäsenvaltioilta komissiolle ja IMF:lle ilman EVM:n poliittista tai oikeudellista vastuuta. Myös budjettikurin tiukennus siirsi valtaa komissiolle. (Patomäki 2012, 104, 109.) Ajatuspajat vaikuttavat edistäneen tätä prosessia.

Ensinäkemältä Chatham House, CEPS ja Bruegel eivät siis tarjoa teoreettista uusliberalistista vastausta finanssi- ja eurokriisiin. Ne ajavat pelkän EKP:n korkotason ohjauksen ja matalan inflaation sijaan aktiivista talouspolitiikkaa ja jopa uusliberalismin vastaisesti rahoitusmarkkinoiden sääntelyä. Kuitenkin, kuten vakautusmekanismien ja komission esityksen yhteisvelkakirjojen osalta nähdään, ajatuspajojen ehdottamat toimenpiteet pysyvät uusliberalismin kehyksen sisällä ja pankkien pelastaminen ja valvonta tähtäävät budjettikurin ja nykyjärjestelmän pelastamiseen. Ajatuspajat eivät siis yritä kumota uusliberalismia. Ne osaltaan vaikuttivat paradigman muuttumattomuuteen. Kaukana uusliberalismin kyseenalaistaminen ei tosin ole.

Vaikka analyysini pohjalta ei voi suoraan vastata, onnistuvatko tutkijamäni ajatuspajat levittämään Brysselissä uusliberalismia, on se ajatuspajojen vaikutusvallan (esim. McGann 2014) pohjalta mahdollista. Jossain määrin uusliberalismia uusintavilla teksteillä oli mahdollisesti vaikutusta päätöksentekijöihin ja toteutettuun politiikkaan. Tätä on voinut estää tai edistää moni asia, kuten politiikkojen omat uskomukset, suhtautuminen ajatuspajoihin ja niihin kohdistettuun kritiikkiin, ulkoiset paineet, kuten sopeutuminen 28 jäsenmaan eri talouspolitiikkoihin, ja vallalla oleva ajattelutapa. Ajatuspajoilla ei ole suoraa käskyvaltaa, vaan kyse on eräänlaisesta neuvottelusta päätöksentekijöiden kanssa. Oleellisinta on, että nämä vaikutusvaltaisimmat ajatuspajat eivät kokonaan kyseenalaista uusliberalismia. Poliitikot saattoivat käyttää ajatuspajoja uusliberaalien politiikkareformien legitimointiin. Aiemmin osalla ajatuspajoista oli tehtävä nostaa uusliberalismin ohjelma marginaalista valtavirtaan, mutta nyt niiden funktio on enemmän uusliberalismia säilyttävä. Jatkumo on silti olemassa. Analyysini vahvistaa väitettäni ajatuspajojen vallasta tiedontuottajina, jotka rajaavat ja tuottavat mahdollisia todellisuuksia tarjoamalla nopeasti ajankohtaista tietoa päätöksentekijöille.

Toteutuneen vallankäytön selvittämiseksi tulisi jatkaa tutkimusta sekä yleisemmin että kriisinratkaisujen osalta. Kannattaisi tutkia ajatuspajojen taustoja (johtoa, tutkijoita ja rahoitusta), sisäisiä prosesseja (strategioita ja sitä, miten paperit hyväksytään), lobbausta (julkaisujen levikkiä ja sitä, keitä tavataan ja missä vaiheessa), medianäkyvyyttä, ideoiden alkulähdettä, esimerkkejä kriisissä toteutuneista neuvoista (kuten Bruegelin ja euroryhmän osalta), ajatuspajojen ajatusten muuttumista vuosien saatossa ja poliitikkojen näkemyksiä ajatuspajojen vaikutusvallasta. Myös ajatuspajojen aiempi vaikutus uusliberalismin

leviämiseen vaatii lisätutkimusta. Voi myös kysyä, onko ajatuspajojen lisääntyminen tuottanut erilaisia totuuksia vai homogeenista tietoa ja jos on, niin miksi.

Viitteet

1) Artikkelini pohjautuu pro gradu -tutkielmaani ”Ajatuspajojen valta: Ajatuspajat uusliberalismin levittäjinä Brysselissä”. Sieltä löytyvät tiedot muun muassa tutkimusaineistostani ja sen valinnasta sekä laajemmin tietoa ajatuspajoista, niiden historiasta, tutkimuskirjallisuudesta ja ajatuspajalistauksista.

2) Ks. laajempi listaus pro gradu -tutkielmastani (Nordström 2015, 48).

3) Vertailin seuraavaa viittä vaikutusvaltaisten ajatuspajojen listaa: 1) 100 merkittävintä ei-yhdysvaltalaisista ajatuspajaa, 2) 150 merkittävintä ajatuspajaa koko maailmassa, 3) 75 merkittävintä länsieurooppalaista ajatuspajaa, 4) merkittävimmät kotimaiset ajatuspajat ja 5) merkittävimmät ajatuspajat talouspolitiikan alalta.

Lähteet

Abelson, Donald E. 2002. *Do think tanks matter? Assessing the impact of public policy institutes*. Montreal: McGill-Queen’s University Press.

Abelson, Donald E. 2009. *Do think tanks matter? Assessing the impact of public policy institutes*. 2. painos. Montreal: McGill-Queen’s University Press.

Ahearne, Alan, Delgado, Juan ja von Weizsäcker, Jakob. 2008. A tail of two countries. Bruegel. Policy Brief, 2008:4.

https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/imported/publications/pbf_06.08_A_Tail_for_2_countries.pdf [Luettu 15.7.2014]

Alker, Hayward R. ja Sylvan, David. 1994. Kuinka diskurssianalyysi voi edesauttaa politiikkatieteen kehittymistä? Kääntänyt Heikki Patomäki. *Kosmopolis*, 24:3, 5–25.

- Bajenova, Tatyana. 2019. Rescaling expertise in EU policy-making: European think tanks and their reliance on symbolic, political and network capital, *Globalisation, Societies and Education*, 17:1, 61–77.
<https://doi.org/10.1080/14767724.2018.1540926>
- Baker, Andrew ja Underhill, Geoffrey. 2015. Economic ideas and the political construction of the financial crash of 2008. *The British Journal of Politics and International Relations*, 17:3, 381–390.
<https://doi.org/10.1111%2F1467-856X.12072>
- Ban, Cornel. 2016. *Ruling ideas. How global neoliberalism goes local*. Oxford: Oxford University Press.
- Barnett, Michael ja Duvall, Raymond. 2004. Power in global governance. Teoksessa Michael Barnett ja Raymond Duvall (toim.), *Power in global governance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–32.
- Beck, Ulrich. 2005. *Power in the global age: a new global political economy*. Cambridge: Polity Press.
- Béland, Daniel. 2000. Expertise et politique des retraites. L'influence des think tanks aux États-Unis. *L'Année de la regulation*, 2000:4, 251–273.
- Béland, Daniel ja Waddan, Alex. 2000. From Thatcher (and Pinochet) to Clinton? Conservative think tanks, foreign models and US pensions reform. *The Political Quarterly*, 71:2, 202–210.
<https://doi.org/10.1111/1467-923X.00295>
- Blyth, Mark. 2002. *Great transformations. Economic ideas and institutional change in the twentieth century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blyth, Mark. 2013. *Austerity. The history of a dangerous idea*. Oxford: Oxford University Press.
- Bockman, Johanna. 2007. The origins of neoliberalism between Soviet socialism and Western capitalism. "A galaxy without borders". *Theory and Society*, 36:4, 343–371. <https://doi.org/10.1007/s11186-007-9037-x>
- Boucher, Stephen ja Royo, Martine. 2012. *Les think tanks. Cerveaux de la guerre des idées*. Paris: Editions du Félin.
- Cahill, Damien. 2013. Ideas-centred explanations of the rise of neoliberalism. A critique. *Australian Journal of Political Science*, 48:1, 71–84.
<https://doi.org/10.1080/10361146.2012.761174>

- Carmassi, Jacopo, Di Noia, Carmine ja Micossi, Stefano. 2012. Banking union. A federal model for the European Union with prompt corrective action. Brussels: Center for European Policy Studies.
- Carmassi, Jacopo ja Micossi, Stefano. 2012. *Time to set banking regulation right*. Brussels: Center for European Policy Studies.
- Chatham House. 2012. Emerging from the global crisis and rebalancing the global economy. Chatham House International Roundtable summary. Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Meetings/Corporate%20Events/230412summary.pdf> [Luettu 11.7.2014]
- Crafts, Nicholas. 2012. Saving the eurozone. Is a real Marshall Plan the answer? Chatham House ja CAGE. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Economics/0612bp_crafts.pdf [Luettu 11.7.2014]
- Coman, Ramona. 2018. Why and how do think tanks expand their networks in times of crisis? The case of Bruegel and the Centre for European Policy Studies. *Journal of European Public Policy*, 26:2, 286–301. <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1415953>
- Darvas, Zsolt. 2012. The euro crisis. Ten roots, but fewer solutions. Bruegel. Policy Contribution, 2012:17. Bruegel. https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/imported/publications/pc_2012_17.pdf [Luettu 15.7.2014]
- De Grauwe, Paul. 2008a. Cherished myths have fallen victim to economic. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/cherished-myths-have-fallen-victim-economic-reality/> [Luettu 11.7.2014]
- De Grauwe, Paul. 2008b. The twin shocks hitting the eurozone. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/twin-shocks-hitting-eurozone/> [Luettu 13.7.2014]
- De Grauwe, Paul. 2008c. The banking crisis: Causes, consequences and remedies. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/banking-crisis-causes-consequences-and-remedies/> [Luettu 13.7.2014]
- De Grauwe, Paul. 2012. How to avoid a double-dip recession in the eurozone. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/how-avoid-double-dip-recession-eurozone/> [Luettu 14.7.2014]
- Denham, Andrew. 1996. *Think-tanks of the new right*. Aldershot: Dartmouth.
- Edsall, Thomas Byrne. 1985. *The new politics of inequality*. New York: Norton.

- Ekholm, Peter ja Forsberg, Tuomas. 2001. Think tankit integraation asiantuntijoina. Euroopan ulkopoliittisten tutkimuslaitosten kenttä hakee muotoaan. *Ulkopolitiikka*, 2001:3, 87–98.
- Foucault, Michel. 1976/1998. *Seksuaalisuuden historia*. Kääntänyt Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.
- Gaffney, John. 1991. The political think-tanks in the UK and ministerial cabinets in France. *West European Politics*, 14:1, 1–17.
<https://doi.org/10.1080/01402389108424829>
- Gill, Stephen. 2008. *Power and resistance on the new world order*. 2. painos. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Gros, Daniel. 2008. Europe`s two priorities for the G20. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/europes-two-priorities-g20/> [Luettu 13.7.2014]
- Gros, Daniel. 2012a. This recovery is different. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/recovery-different/> [Luettu 14.7.2014]
- Gros, Daniel. 2012b. An incomplete step towards a banking union. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/incomplete-step-towards-banking-union/> [Luettu 14.7.2014]
- Gros, Daniel. 2012c. Macroeconomic imbalances in the euro area: symptom or cause of the crisis? Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/macroeconomic-imbalances-euro-area-symptom-or-cause-crisis/> [Luettu 14.7.2014]
- Guerreri, Paolo. 2012. Intra-European imbalances: the need for a positive-sum-game approach. Chatham House. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Economics/1212bp_guerreri.pdf [Luettu 11.7.2014]
- Guzzini, Stefano. 1993. Structural power. The limits of neorealist power analysis. *International Organization*, 47:3, 443–478.
<https://doi.org/10.1017/S0020818300028022>
- Haass, Richard Nathan. 2002. Think tanks and U.S. foreign policy. A policy-maker`s perspective. *U.S. Foreign Policy Agenda*, 7:3, 5–8.
- Harmes, Adam. 2006. Neoliberalism and multilevel governance. *Review of International Political Economy*, 13:5, 725–749.
<https://doi.org/10.1080/09692290600950621>

- Harvey, David. 2005/2008. *Uusliberalismin lyhyt historia*. Kääntänyt Kaisa Koskinen. Tampere: Vastapaino.
- Hernando, Marcos Gonzalez, Pautz, Hartwig ja Stone, Diane. 2018. Think tanks in ‘hard times’ – the global financial crisis and economic advice. *Policy and Society*, 37:2, 125–139. <https://doi.org/10.1080/14494035.2018.1487181>
- Jackson, Ben. 2012. The think-tank archipelago: Thatcherism and neo-liberalism. Teoksessa Ben Jackson ja Robert Saunders (toim.), *Making Thatcher’s Britain*. Cambridge: Cambridge University Press, 43–61.
- James, Simon. 1993. The idea brokers: the impact of think tanks on British government. *Public Administration*, 71:4, 491–506. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1993.tb00988.x>
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero. 1993. Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 17–45.
- Laclau, Ernesto ja Mouffe, Chantal. 2001. *Hegemony and socialist strategy. Towards a radical democratic politics*. 2. painos. London: Verso.
- Lahrant, Morgan ja Boucher, Stephen. 2005. Think tanks in Europe and US: Converging or diverging? Notre Europe. <https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2018/01/semi22-en.pdf> [Luettu 14.7.2014]
- Lannoo, Karel. 2008. The crisis, one year on. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/crisis-one-year/> [Luettu 11.7.2014]
- Lannoo, Karel. 2012. The roadmap to banking union: a call for consistency. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/roadmap-banking-union-call-consistency/> [Luettu 11.7.2014]
- Lindquist, Evert A. 1997. Beyond the myth. New challenges for think tanks. *NIRA Review*, 4:4. <https://www.nira.or.jp/past/publ/review/97autumn/alind.html> [Luettu 15.5.2021]
- Lounasmeri, Lotta. 2020. The Finnish think tank landscape – A mixture of consensualism and diversity? *Scandinavian Political Studies*, 43:3, 187–206. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12182>
- Lukes, Steven. 2005. *Power. A radical view*. 2. painos. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

- Mahmood, Ahmad. 2008. US think tanks and the politics of expertise: Role, value and impact. *The Politic Quarterly*, 79:4, 529–555.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-923X.2008.00964.x>
- Mann, Michael. 2011. *Power in the 21st century: Conversations with John Hall*. Cambridge: Polity Press.
- McGann, James G. 2014. 2013 Global go to think tank index report. Philadelphia: University of Pennsylvania. https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1007&context=think_tanks [Luettu 8.7.2014]
- McGann, James G. 2019. 2018 Global go to think tank index report. Philadelphia: University of Pennsylvania. https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=think_tanks [Luettu 1.10.2020]
- McGann, James G. 2020. 2020 Global go to think tank index report. Philadelphia: University of Pennsylvania. https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=think_tanks [Luettu 15.5.2021]
- McGann, James G. ja Sabatini, Richard. 2011. *Global think tanks: Policy networks and governance*. Abingdon: Routledge.
- McLevey, John. 2014. Think tanks, funding, and the politics of policy knowledge in Canada. *Canadian Review of Sociology*, 51:1, 54–75.
<https://doi.org/10.1111/cars.12033>
- Medvetz, Thomas. 2013. Les think tanks dans le champ de pouvoir étasunien. *Actes de la recherche en sciences sociales*, 13:200, 45–55.
<https://doi.org/10.3917/arss.200.0044>
- Micossi, Stefano. 2012. Unholy compromise in the eurozone and how to right it. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/unholy-compromise-eurozone-and-how-right-it/> [Luettu 14.7.2014]
- Miettinen, Timo. 2017. Lain valta: ordoliberalismi ja eurooppalaisen talouskonstituution juuret. *Oikeus*, 46: 2, 206–223.
- Mirowski, Philip. 2013. *Never let a serious crisis go to waste. How neoliberalism survived the financial meltdown*. London: Verso.
- Niblett, Robin. 2012. The economic crisis and the emerging powers. Towards a new international order? Madrid: Real Institutio Elcano.
<http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Europe/0212niblett.pdf> [Luettu 11.7.2014]
- Nordström, Laura. 2015. Ajatuspajojen valta: ajatuspajat uusliberalismin levittäjinä Brysselissä. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Norval, Aletta J. 2004. Hegemony after deconstruction. The consequences of undecidability. *Journal of Political Ideologies*, 9:2, 139–157.
<https://doi.org/10.1080/13569310410001691187>
- Palonen, Emilia. 2008. Ernesto Laclau & Chantal Mouffe: diskurssiteoriaa ja radikaalia demokratia. Teoksessa Kia Lindroos ja Suvi Soininen (toim.), *Politiikan nykysteoreetikkoja*. Helsinki: Gaudeamus, 209–232.
- Parmar, Inderjeet. 2004. *Think tanks and power in foreign policy. A comparative study of the role and influence of the council on foreign relations and the Royal Institute of International Affairs, 1939–1945*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Patomäki, Heikki. 2007. *Unoliberalismi Suomessa: lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*. Helsinki: WSOY.
- Patomäki, Heikki. 2009. Neoliberalism and the global financial crisis. *New Political Science*, 31:4, 431–442. <https://doi.org/10.1080/07393140903322497>
- Patomäki, Heikki. 2012. *Eurokriisin anatomia. Mitä globalisaation jälkeen?* Helsinki: Into.
- Patomäki, Heikki. 2014. On the dialectics of global governance in the twenty-first century: a Polanyian double movement? *Globalizations*, 11:5, 733–750.
<https://doi.org/10.1080/14747731.2014.981079>
- Pautz, Hartwig. 2010. The role of think-tanks in the modernisation of the SPD. *German Politics*, 19:2, 183–199.
- Pautz, Hartwig. 2018. Think tanks, Tories and the austerity discourse coalition. *Policy and Society*, 37:2, 155–169.
<https://doi.org/10.1080/14494035.2017.1397395>
- Peck, Jamie ja Tickell, Adam. 2006. Conceptualizing neoliberalism, thinking Thatcherism. Teoksessa Helga Leitner, Jamie Peck ja Eric S. Sheppard (toim.), *Contesting neoliberalism: Urban frontiers*. New York: Guilford Publications, 26–50.
- Perez, Marybel. 2014. Does EU policymaking allow for skilful networkers but limited knowledge managers? The think tanks' tale. *International Journal of Politics, Culture and Society*, 27:3, 323–342. <https://doi.org/10.1007/s10767-013-9172-5>
- Pisani-Ferry, Jean. 2012a. The Euro crisis and the new impossible trinity. Bruegel. Policy Contribution, 2012:1. <https://www.bruegel.org/2012/01/the-euro-crisis-and-the-new-impossible-trinity-2/> [Luettu 15.7.2014]
- Pisani-Ferry, Jean. 2012b. Assurance mutuelle ou fédéralisme: la zone euro entre deux modèles. *Problèmes économiques*, n° spécial, 67–72.

- Pisani-Ferry, Jean. 2012c. The known unknowns and the unknown unknowns of the EMU. Bruegel. Policy Contribution, 2012:18. <https://www.bruegel.org/2012/10/the-known-unknowns-and-the-unknown-unknowns-of-the-emu/> [Luettu 15.7.2014]
- Pisani-Ferry, Jean, Aghion, Philippe, Belka, Marek, Von Hagen, Jürgen, Heikensten, Lars ja Sapir, André. 2008. *Coming of age. Report on the euro area*. Brussels: Bruegel.
- Pisani-Ferry, Jean, Sapir, André ja von Weizsäcker, Jakob. 2008. A European recovery programme. Bruegel. Policy Brief, 2008:9. <https://www.bruegel.org/2008/11/a-european-recovery-programme/> [Luettu 15.7.2014]
- Plehwe, Dieter. 2014. Think tank networks and the knowledge-interest nexus. The case of climate change. *Critical Policy Studies*, 8:1, 101–115. <https://doi.org/10.1080/19460171.2014.883859>
- Plehwe, Dieter, Neujeffski, Moritz ja Krämer, Werner. 2018. Saving the dangerous idea: austerity think tank networks in the European Union. *Policy and Society*, 37:2, 188–205. <https://doi.org/10.1080/14494035.2018.1427602>
- Ruding, Onno Herman. 2012. The contents and timing of a European banking union. Reflections on the differing views. Center for European Policy Studies. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/contents-and-timing-european-banking-union-reflections-differing-views/> [Luettu 14.7.2014]
- Schmidt, Vivien A. ja Thatcher, Mark. 2013. Conclusion. Explaining the resilience of neo-liberalism and possible pathways out. Teoksessa Vivien A. Schmidt ja Mark Thatcher (toim.), *Resilient liberalism in Europe's political economy*. Cambridge: Cambridge University Press, 403–431.
- Sherrington, Philippa. 2000. Shaping the policy agenda: Think tank activity in the European Union. *Global Society*, 14:2, 173–189. <https://doi.org/10.1080/13600820050008430>
- Slobodian, Quinn. 2018. *Globalists: The end of empire and the birth of neoliberalism*. Cambridge: Harvard University Press.
- Stedman Jones, Daniel. 2012. *Masters of the universe. Hayek, Friedman, and the birth of neoliberal politics*. Princeton: Princeton University Press.
- Stone, Diane. 2000. Think tank transnationalisation and non-profit analysis, advice and advocacy. *Global Society*, 14:2, 153–172. <https://doi.org/10.1080/13600820050008421>

- Stone, Diane. 2013. *Knowledge actors and the transnational governance. The private-public policy nexus in the global agora*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Streeck, Wolfgang. 2015. Why the euro divides Europe. *New Left Review*, 95, 5–26.
- Suoninen, Eero. 1999. Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 17–36.
- Thunert, Martin. 2003. Think tanks in deutschland. Berater der Politik? *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B 51, 30–38.
- Troy, Tevi. 2012. Devaluing the think tank. *National Affairs*, 10, 75–90.
- Turunen, Jorma. 2005. Think tankit ja poliittiset säätiöt Euroopassa: esityksiä suomalaisista toteuttamismalleista. Oikeusministeriön julkaisu 2005:4. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Ullrich, Heidi. 2004. European Union think tanks: generating ideas, analysis and debate. Teoksessa Diane Stone ja Andrew Denham (toim.), *Think tank traditions*. Manchester: Manchester University Press, 51–68.
- Véron, Nicolas. 2012. The challenges of Europe's fourfold union. Bruegel. Policy Contribution, 2012:13. <https://www.bruegel.org/2012/08/the-challenges-of-europes-fourfold-union/> [Luettu 15.7.2014]
- Weidenbaum, Murray. 2010. Measuring the influence of think tanks. *Society*, 47:2, 134–137. <https://doi.org/10.1007/s12115-009-9292-8>
- Wolff, Guntram B. 2012. Challenges for the euro area and implications for Latvia. Bruegel. Policy Contribution, 2012:5. <https://www.bruegel.org/2012/03/challenges-for-the-euro-area-and-implications-for-latvia/> [Luettu 15.7.2014]
- Yin, Robert K. 2018. *Case study research and applications. Design and methods*. Los Angeles: SAGE.

Refereed journal article

The economic policy power of think tanks in the eurozone crisis: disseminating neoliberalism as in the past?

Laura Nordström, valtiotieteiden maisteri, tohtorikoulutettava, valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Abstract

The potential power of think tanks is based on knowledge production. Various think tanks have used this potentiality to disseminate neoliberalism since the 1970s. This article explores if the think tanks of today follow this tradition by analyzing the views of the most influential economic policy think tanks in Brussels – Chatham House, Center for European Policy Studies and Bruegel – on the resolutions of the financial crisis and the eurozone crisis. The crises would have been an opportunity to question the neoliberal paradigm. After determining the definition of a think tank and its power, the article uses discourse analysis to identify the use of neoliberal nodal points in the texts of the three think tanks from years 2008 and 2012. The analysis reveals that the think tanks did not challenge the neoliberal paradigm. Instead, they reproduced the paradigm, but not in a one-sided manner. The think tanks' biggest contradiction to the theory is their emphasis on surveillance, coordination, and regulation of economy. However, the think tanks adhere to the core neoliberalist concepts. Furthermore, the previous enforcement of neoliberalism has strengthened the state power as well. While the think tanks are more critical than expected, they participate in cementing neoliberalism. Especially as they frequently propose that the expansion of regulation should be conducted by new constitutionalist means. This article indicates that the most influential think tanks in Brussels still seek to disseminate the neoliberal doctrine that is at least suitable for ordoliberalism.

Keywords: neoliberalism, think tanks, power, euro, EU policy

<https://doi.org/10.51810/pt.99430>